

راضیه عابدی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰ تاریخ داوری: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

چکیده

حفظ نظام اسلامی یکی از اساسی‌ترین موضوعات فقه سیاسی و از اهمّ واجبات دینی است. اگر نظام اسلامی، استحکام لازم را دارا باشد، توسعه، پیشرفت، استقلال، آزادی و بسیاری از مواهب الهی و اجتماعی نصیب کشور می‌شود؛ برای دستیابی به این هدف بزرگ، باید اقشار مختلف مردم مشارکت و همکاری داشته باشند. زنان می‌توانند در حفظ و استحکام نظام، نقش مهمی داشته باشند.

شناخت دیدگاه مقام معظم رهبری در این خصوص، برای راهنمایی عمل زنان ولایتمدار ضروری است. زن در خانواده، جایگاه ویژه‌ای دارد که اسلام به این جایگاه اهمیت ویژه‌ای داده است. مقاله حاضر در نظر دارد به روش توصیفی-

تبیینی به این سؤال اصلی پاسخ دهد که از دیدگاه مقام معظم رهبری، بانوان چه وظایفی در حفظ نظام اسلامی دارند؟ برای پاسخ به این سؤال، بعد از تعیین شاخص‌های حفظ و استحکام نظام اسلامی از دیدگاه رهبری، با تحلیل محتوای

بیانات ایشان، وظایف زنان در مشارکت این امر، استخراج می‌شود و درعین حال از قرآن و روایات معصومین علیهم السلام نیز استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد از نظر معظم له زنان با اقداماتی چون تحکیم بنای خانواده، ازدیاد نسل و تربیت شایسته آن‌ها که مدافع ارزش‌های انقلاب باشند، تشویق همسر و فرزندان به دفاع از نظام، کسب علم و دانش، حضور در عرصه‌های مختلف، فرهنگ جهادی زنان و... می‌توانند نقش مهمی در حفظ نظام اسلامی داشته باشند. در این مقاله روش

گردآوری مطالب، کتابخانه‌ای و روش اطلاعات توصیفی می‌باشد.
کلیدواژه‌ها: حفظ نظام اسلامی، وظایف بانوان، فرمایشات رهبری.

مقدمه

از مسائلی که بنیان بسیاری از حکومت‌ها بوده و پس از انقلاب اسلامی نیز بسیار مطرح شد به طوری که مستند برخی از اعمال و تصمیم‌گیری‌های مسئولان نظام قرار گرفت، مسئله «حفظ نظام اسلامی» است. امام راحل؛ انقلاب مردم ایران را نقطه شروع انقلاب بزرگ جهان اسلام به پرچم‌داری حضرت حجت - ارواحنا - دانسته است. مقام معظم رهبری نیز همواره بر این نکته تأکید داشته‌اند که انقلاب اسلامی نه یک حادثه منطقه‌ای بلکه یک واقعه تاریخی و آغاز یک عصر جدید است؛ بنابراین حفظ نظام اسلامی از اوجب واجبات بوده و همگان در این موضوع مهم وظایف و مسئولیت‌هایی دارند. بانوان نیمی از جمعیت کشورند؛ اما تأثیر آن‌ها بر سرنوشت ملت‌ها و کشورها می‌تواند بیش از تأثیر نصف جمعیت باشد. اگر بانوان جامعه به اندیشه‌ای متعالی، مؤمن شوند و در راه رشد قدم گذاشته و علی‌رغم وجود موانع، آن راه را ادامه دهند، تأثیر آن‌ها بر روی فرزندان، همسران، حتی برادران و پدرانشان، یک تأثیر سازنده است؛ اما چنانچه بانوان یک جامعه، فاسد شده و راه سقوط را در پیش گیرند، جامعه نیز به سرعت به تباهی کشیده خواهد شد؛ به عبارتی زن تنها خود به راهی نمی‌رود، بلکه مردها نیز به دنبال خود سوق می‌دهند؛ به‌ویژه اینکه در میان عوامل تربیتی اثرگذار بر روی فرزندان، مادران نقش و جایگاه بی‌بدیل و خاصی دارند و اثر آنان غالباً بیشتر از پدران است.

مفهوم شناسی

وظایف، جمع کلمه وظیفه است.^۱ و وظیفه به معنای آنچه اجرای آن شرعاً یا عرفاً در عهده کسی باشد،^۲ کاری که انسان مکلف به انجام آن باشد^۳ و به معنای کار و

۱. عمید، فرهنگ فارسی عمید ذیل عنوان «وظیفه».

۲. دهخدا؛ فرهنگ فارسی دهخدا ذیل عنوان «وظیفه».

۳. فرهنگ معین؛ فرهنگ عمید. ذیل عنوان «وظیفه».

خدمت است.^۱

و واژه «بانوان» نیز جمع بانو است و مراد از بانو، عنوان محترمانه برای زنان، خانم، خاتون، بی بی، بانوی بانوان: بانوی بزرگ، ملکه می باشد.^۲

واژه «حفظ» به معنای نگهداری کردن، نگهداری کردن چیزی را. نگهداری، نگهداری، به یاد سپردن، از برکردن، به یاد داشتن،^۳ جلوگیری از نابودشدن است.^۴

واژه «نظام» (از ریشه نظم) به معنای نظم دادن، آراستن، به رشته کشیدن مروراید، رویه، عادت و روش است.^۵ ابن منظور در بیان معنی این لغت گفته است «نظام» به معنای تألیف، تجمیع و قرین کردن چیزی به چیز دیگر و نخی که با آن لؤلؤ یا هر چیز دیگری (مثل مهره) به نظم کشیده می شود، است.^۶

منظور از اسلامی، منسوب به اسلام،^۷ آنچه از تمدن و فرهنگ و جز آن که منسوب به اسلام باشد، است،^۸ و فرمایشات: جمع فرمایش و فرمایش به معنای امر و حکم، دستور، فرمودن، توصیه و سفارش است.^۹

رهبری به معنای راهبری، دلالت و هدایت و راهنمایی و ارشاد است،^{۱۰} رهبر جمهوری اسلامی ایران اکنون آقای خامنه‌ای علیه السلام است، ایشان سید علی حسینی خامنه علیه السلام، معروف به سید علی خامنه‌ای علیه السلام (زاده ۲۹ فروردین ۱۳۸۱) از مراجع تقلید شیعه دوازده امامی و دومین رهبر جمهوری اسلامی ایران است. او طبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، عالی ترین مقام کشور و فرمانده کل نیروهای مسلح محسوب می شود. او امام جمعه تهران است و ریاست بنیاد دایره المعارف اسلامی را نیز بر

۱. فرهنگ معین؛ فرهنگ عمید. ذیل عنوان «وظیفه».

۲. فرهنگ معین؛ فرهنگ عمید. ذیل عنوان «وظیفه».

۳. معین، فرهنگ فارسی معین ذیل عنوان «حفظ».

۴. معین، فرهنگ فارسی معین ذیل عنوان «حفظ».

۵. عمید، فرهنگ فارسی عمید، ج ۲ ذیل عنوان «وظیفه».

۶. ابن منظور. لسان العرب، ج ۲، ذیل عنوان «نظام».

۷. دهخدا، لغت نامه دهخدا. ذیل عنوان «اسلام».

۸. معین، فرهنگ فارسی معین ذیل عنوان «اسلام».

۹. دهخدا، لغت نامه دهخدا ذیل عنوان «فرمایشات».

۱۰. دهخدا، لغت نامه دهخدا ذیل عنوان «فرمایشات».

عهده دارد.^۱

اهمیت حفظ نظام اسلامی

امام خمینی علیه السلام درباره حفظ نظام اسلامی فرموده‌اند:

آحاد مردم، یکی یکی شان تکلیف دارند برای حفظ جمهوری اسلامی که یک واجب عینی و اهم مسائل واجبات دنیا و از نماز اهمیتش بیشتر است؛ برای اینکه این حفظ اسلام است، نماز فرع اسلام است.^۲ همان گونه که بنیان گذار جمهوری اسلامی، حفظ نظام اسلامی را از اوجب واجبات می دانست. رهبر معظم انقلاب نیز بر این واجب عینی و این وظیفه بسیار اساسی همواره تأکید می ورزند. ایشان در اهمیت و ضرورت حفظ نظام می فرمایند:

جمهوری اسلامی که با پیدایش خود، راه نوینی در مقابله با زورگویان طراز اول عالم باز کرد و به ملت های مستضعف، مخصوصاً مسلمانان، امیدی تازه بخشید و در مدت ده سال و اندی رهبری امام راحل عظیم الشان، بارها قلدران زمان را عملاً تحقیر کرده و دروغ شکست ناپذیری آنان را باطل ساخته است. باید هم بیشترین اهتمام امت اسلام و ملت ستم کشیده ما را به خود جلب کند. همچنان که آن پیشوای صالحان نیز همیشه بیشترین همت خود را به همین دو مسئله می گماشت. پاسداری از جمهوری اسلامی و مراقبت از جهت گیری راست و درست آن و آن فقیه عظیم القدر و اسلام شناس بی بدیل، حفظ جمهوری اسلامی را برتر و با اهمیت تر از هر واجبی می دانست.^۳

برای حفظ کردن نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران باید اصول و ارزش های اصلی آن را شناخت تا با حراست از آنها، حفاظت از نظام مقدس اسلامی عملی گردد. بررسی نسبت میان «وظایف بانوان» و «حفظ نظام اسلامی» مستلزم بررسی مفاهیم هریک از این الفاظ می باشد. در اینجا به ذکر مفهوم آنها پرداخته شده است:

۱. سایت ویکی پدیا. fa.m.wikipedia.org.

۲. روح الله الموسوی الخمینی، صحیفه نور، ج ۱۹، ص ۲۷۴.

۳. پیام مقام معظم رهبری علیه السلام به مناسبت اولین سالگرد رحلت امام خمینی علیه السلام ۱۳۶۹/۹/۱۰

وظایف بانوان در حفظ نظام اسلامی

انقلاب اسلامی با بهره‌گیری از تعالیم نورانی اسلام، جایگاه و نقش والا و مهم برای زنان در نظر گرفته است. در جمهوری اسلامی ایران، زنان از یک طرف توانمندی‌های خودشان را در عرصه‌های مختلف اجتماع به اثبات می‌رسانند و از طرف دیگر از فضای خانه و تربیت فرزند و نقش‌های همسری و مادری خود نیز فاصله نمی‌گیرند. این عملکرد نتیجه احترام به آموزه‌های اسلام در موارد اهمیت دادن به خانواده و نقش محوری زن در آن است. مسئله زنان در جامعه در دو عرصه خانواده و جامعه تبیین می‌شود. این نگاه به مسائل زنان، نشأت گرفته از دین مبین اسلام است که سبب ارتقای توانمندی‌های بانوان و پیشرفت جامعه شده است. اسلام برای زنان جایگاه انسانی قائل است، از این منظر، زن دارای کرامت است و به عنوان سنگ بنای خانواده و جامعه محسوب می‌شود. بر اساس این نگرش حضور زنان در عرصه‌های مختلف فعالیت‌های اجتماعی مانع از تشکیل خانواده و استحکام بخشیدن به آن نمی‌شود. شایان ذکر است که خانواده اولین نهاد اجتماعی است که نقش مهمی در سلامت جامعه دارد.

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای رحمته‌الله خانواده را سلول اصلی جامعه می‌داند که اگر این سلول سالم باشد، بقیه جامعه نیز سالم خواهد بود. ایشان پیشرفت جامعه اسلامی را بدون بهره‌مندی کشور از نهاد خانواده سالم، سرزنده و بانشاط، امکان‌پذیر نمی‌داند.

الف) نقش خانوادگی

از نظر اسلام، تشکیل خانواده یک فریضه الهی است؛ عملی که مرد و زن باید آن را به عنوان یک کار الهی و یک وظیفه انجام دهند. اگرچه شرعاً در زمره واجبات ذکر نشده، اما به قدری تحریض و ترغیب شده است که انسان می‌فهمد خدای متعال بر این امر اصرار دارد، آن هم نه به عنوان یک کارگزاری، بلکه به عنوان یک حادثه ماندگار و دارای تأثیر در زندگی و جامعه؛ لذا این همه بر پیوند میان زن و شوهر تحریض کرده و جدایی را مذمت نموده است.^۱ خانواده که از قدیمی‌ترین و باسابقه‌ترین نهادهای

۱. سخنان رهبری رحمته‌الله، خطبه عقد ۱۲، ۱۳۷۷

اجتماعی است. کارکردهای مهمی چون تنظیم رفتار جنسی، تولید نسل، مراقبت و حمایت از کودکان، معلولان و سالمندان، اجتماعی کردن کودکان، تأمین اقتصادی خانواده، تثبیت جایگاه اجتماعی و پایگاه فردی از طریق میراث‌های اجتماعی را بر عهده دارد.

بنابراین توجه به خانواده و اهمیت آن، استحکام نظام و زندگی سالم افراد جامعه و پرورش نسلی پاک، شجاع و متدین و مدافع ارزش‌های دینی انسانی و اجتماعی کشور را به همراه دارد. تأکید مقام معظم رهبری بر نقش مادری و همسری زنان به عنوان مهم‌ترین و اثرگذارترین وظیفه دینی و اجتماعی به کرات مشاهده می‌شود....

استحکام خانواده

خانواده از ابتدای تاریخ تاکنون در بین تمامی جوامع بشری، به عنوان اصلی‌ترین نهاد اجتماعی، زیربنای جوامع و منشأ فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و تاریخ بشر بوده است. همواره پرداختن به این بنای مقدس و بنیادین جامعه و حمایت و هدایت آن به جایگاه واقعی و متعالی‌اش، اصلاح خانواده بزرگ انسانی را به ارمغان آورده و بلعکس غفلت از آن موجب دور شدن بشر از حیات حقیقی خود و سقوط به ورطه هلاکت و ضلالت خواهد بود. اسلام به عنوان مکتبی انسان‌ساز، بیشترین عنایت را به تکریم و تعالی خانواده دارد و این نهاد مقدس را کانون تربیت، مهد مودت و رحمت برمی‌شمارد؛ لذا سعادت و شقاوت جامعه انسانی را منوط به صلاح و فساد این بنا می‌داند و هدف از تشکیل خانواده را تأمین نیازهای مادی، عاطفی و معنوی انسان از جمله دستیابی به سکون و آرامش عنوان می‌کند.

رهبر معظم انقلاب نیز، بانوان را عنصر اصلی تشکیل خانواده می‌دانند و اصلاح سبک زندگی و استحکام آن را جزو توانایی‌های بانوان می‌دانند و می‌فرمایند:

درواقع، خانواده را هم زن به وجود می‌آورد؛ و اداره می‌کند، این را بدانید آن عنصر اصلی تشکیل خانواده زن است نه مرد.^۱

زن را به چشم آن عنصر اصلی تشکیل خانواده در نظر بگیرید که خانواده اگرچه از مرد و زن تشکیل می‌شود و هر دو در تشکیل خانواده و موجودیت آن

۱. بیانات رهبری علیه السلام، در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵، ۱۲، ۲۰.

مؤثر است؛ اما آسایش فضای خانواده، آرامش و سکونتی که در فضای خانه است، به برکت زن و طبیعت زنانه است.^۱

بدون مرد، ممکن است خانواده‌ای باشد، یعنی اگر فرض کنیم در خانواده‌ای، مرد خانواده حضور نداشته باشد، یا از دنیا رفته باشد، زن خانواده اگر عاقل و باتدبیر و خانه‌دار باشد، خانواده را حفظ می‌کند، اما اگر زن از خانواده‌ای گرفته شد، مرد نمی‌تواند خانواده حفظ کند، بنابراین خانواده را زن حفظ می‌کند.^۲

ایشان در جای دیگر می‌فرمایند:

از گره افتادن در رشته زندگی مشترک بر حذر باشید و گره‌های کوچک و بی‌اهمیت را نادیده بگیرید.^۳

اسلام در داخل خانواده ترتیبی داده که اختلاف درون خانواده به خودی خود حل شود. به مرد دستور داده که یک ملاحظاتی کند، به زن هم دستور داده که یک ملاحظاتی بکند. مجموع این ملاحظات اگر انجام بگیرد، هیچ خانواده‌ای قاعدتاً متلاشی نخواهد شد و از بین نخواهد رفت.^۴

رجوع به آیات الهی، انسان را در جهت دست یافتن به عالی‌ترین راهکارها در تحکیم خانواده هدایت می‌کند.

خداوند در قرآن کریم، زن را به عنوان عنصر مهم آرامش مردان معرفی نموده است: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا...﴾؛ «او خدایی است که شما را از یک نفس آفرید و همسرش را از نوع او قرارداد تا بدان آرام گیرد».^۵ خوش‌زبانی همسر نیز موجب تحکیم خانواده می‌شود. از رسول خدا ﷺ روایت شده:

هر زنی که با زبان، شوهرش را بیازارد، خداوند از او نه توبه و نه کفاره و نه عمل خیر دیگری را نمی‌پذیرد تا آنکه شوهر خود را از خودش راضی کند، اگرچه روزها روزه بگیرد و شب‌ها را به عبادت پردازد، برده‌ها را در راه خدا آزاد کند،

۱. بیانات رهبری ﷺ در دیدار با جمعی از زنان ۱۳۷۸/۹/۲۵.

۲. بیانات رهبری ﷺ در دیدار زنان ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۳. پیام رهبر انقلاب در جشن ازدواج دانشجویی تهران ۱۳۷۸/۱۱/۲۴.

۴. خطبه عقد ۱۳۷۵/۱۱/۲۰.

۵. سوره اعراف، آیه ۱۸۹.

اول کسی باشد که به آتش جهنم داخل شود.^۱

تأمین نیاز عاطفی در خانواده نیز از نقش‌های بانوان است که به عنوان مادر باید به خوبی ایفا کند. در قرآن کریم آمده است که:

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»؛ «و از آیات او این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا به واسطه آن‌ها آرامش بیابید و میان شما دوستی و محبت قرارداد، همانا در این امر نشانه‌هایی برای گروهی که تفکر کنند وجود دارد».^۲

و امام علی (علیه السلام) می‌فرمایند:

هرگاه به خانه می‌آمدم و به چهره فاطمه (علیها السلام) می‌نگریستم، تمام غم و اندوهم برطرف می‌شد.^۳

بنابراین زن باعث مستحکم‌تر شدن نهاد خانواده است و او با رعایت کردن ویژگی‌های گفتاری خود مانند خوش‌زبانی با همسر و فرزندان، با دین‌داری خود و تربیت دینی فرزندان، مهر ورزیدن و محبت کردن، خوش اخلاقی و خوش رفتاری با اهل خانه و همچنین با حفظ خانواده از آسیب‌های عقیدتی، اخلاقی و رفتاری با انجام مطلوب وظایف مادری خود و پاسداشت حقوق اعضای خانواده می‌تواند، موجبات استحکام نهاد خانواده را فراهم سازد و از این طریق در حفظ نظام اسلامی مؤثر واقع شود.

فرزند آوری و ازدیاد نسل

رهبر معظم انقلاب، ازدیاد نسل و فرزند آوری را یکی از مهم‌ترین وظایف و جز مجاهدت امروز زنان می‌دانند. ایشان در این باره می‌فرمایند:

خدای متعال در قرآن، حدود تکريم زن را معين کرده است. زن پیش خدای متعال مثل مرد است. در طی مراتب معنوی و الهی، بین این دو جنس هیچ تفاوتی نیست.

یکی دیگر از مهم‌ترین وظایف زن، خانه‌داری است. همه می‌دانند؛ بنده

۱. ابن بابویه (صدوق)، محمد بن علی، الأموال، ص ۴۲۹.

۲. سوره روم، آیه ۲۱.

۳. مجلسی بحار الانوار، ج ۴۶، ص ۱۳۴.

عقیده ندارم به این که زن ها نباید در مشاغل اجتماعی و سیاسی کار کنند؛ نه اشکالی ندارد؛ اما اگر چنانچه این به معنای این باشد که ما به خانه داری به چشم حقارت نگاه کنیم، این می شود گناه. خانه داری يك شغل است؛ شغل بزرگ، شغل مهم، شغل حساس، شغل آینده ساز. فرزند آوری يك مجاهدت بزرگ است. ما با خطاهایی که داشتیم، با عدم دقت هایی که از ماها سرزده، يك برهه ای در کشور ما متأسفانه این مسئله مورد غفلت قرار گرفت و ما امروز خطراتش را داریم می بینیم؛ که من بارها این را به مردم عرض کرده ام: پیر شدن کشور، کم شدن نسل جوان در چندین سال بعد، از همان چیزهایی است که اثرش بعداً ظاهر خواهد شد؛ وقتی هم اثرش ظاهر شد، آن روز دیگر قابل علاج نیست؛ اما امروز چرا، امروز قابل علاج است. فرزند آوری یکی از مهم ترین مجاهدت های زنان و وظائف زنان است؛ چون فرزند آوری در حقیقت هنر زن است؛ اوست که زحماتش را تحمل می کند، اوست که رنج هایش را می برد، اوست که خدای متعال ابزار پرورش فرزند را به او داده است. خدای متعال ابزار پرورش فرزند را به مردها نداده، در اختیار بانوان قرار داده؛ صبرش را به آن ها داده، عاطفه اش را به آن ها داده، احساساتش را به آن ها داده، اندام های جسمانی اش را به آن ها داده؛ درواقع این هنر سن ها است. اگر چنانچه ما این ها را در جامعه به دست فراموشی نسپریم، آن وقت پیشرفت خواهیم کرد.^۱ جمعیت جوان و بانشاط و تحصیل کرده و باسواد کشور، امروز یکی از عامل های مهم پیشرفت کشور است. در همین آمارهایی که داده می شود، نقش جوان های تحصیل کرده و آگاه و پرنشاط را می بینید. ما باید در سیاست تحدید نسل جدید نظر کنیم.^۲

مسئله جمعیت یکی از خطراتی که وقتی انسان درست به عمق آن فکر می کند، تن او می لرزد، این مسئله جمعیت است، از آن مسائلی نیست که بگوییم حالا ده سال دیگر، فکر می کنیم، نه اگرچند سال بگذرد وقتی نسل ها پیر شدند، دیگر قابل علاج نیست.^۳

۱. بیانات رهبری علیه السلام بین جمعی از مداحان ۱۳۹۲/۱۱.

۲. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، خانواده. ص ۱۲۲.

۳. بیانات رهبری علیه السلام در دیدار اعضای شورای انقلاب.

خانواده‌ها، جوان‌ها باید تولیدمثل را زیاد کنند، نسل را افزایش دهند. فرزندآوری یکی از مجاهدت‌های بزرگ است.^۱

نگذاریم جمعیت جوان کاهش پیدا کند، مولید را افزایش بدهیم؛ اگر این بی‌توجهی ادامه پیدا کند و همه به فکر فرزندآوری نیفتند و این حرکت عظیمی که در کشور لازم است انجام بگیرد، انجام نگیرد، بیست سال آینده - که مثل برق خواهد آمد؛ بیست سال زمان زیادی نیست - وارد یک مسیری خواهیم شد که دیگر کار برایمان بسیار مشکل خواهد شد.^۲

نسل جوان را باید حفظ کرد. با این روند کنونی اگر ما پیش برویم، کشور پیر خواهد شد. قابل علاج نیست.^۳ خانواده‌ها، جوان‌ها باید تولیدمثل را زیاد کنند، نسل را افزایش دهند فرزندآوری یکی از مجاهدت‌های بزرگ است.^۴

تربیت فرزند

تربیت انسان از موضوعاتی است که همواره موردتوجه جامعه‌های انسانی بوده و هست، زیرا نقش اساسی در رشد و تعالی فرد و جامعه دارد. این نقش، چنان برجسته و انکارناشدنی است که برخی گفته‌اند انسان بودن انسان نیز درگرو تربیت اوست. اگر ولایتمداری و محبت به ولی خدا را یکی از مهم‌ترین ارزش‌های یک فرد شیعه بدانیم که خانواده متولی انتقال آن است، در راستای همان رسالتی که در جهان هستی، خالق انسان‌ها برای آنان قرار داده است و معمار انقلاب، حضرت امام خمینی علیه السلام نیز به خوبی آن را چنین تبیین نمودند که: همان‌طور که قرآن انسان‌ساز است، زن نیز انسان‌ساز است.^۵

زنان عهده‌دار مسئولیتی خطیر می‌باشد. اگر پایه اصلی تربیت و رشد صحیح فرد برای اجتماع را در خانواده جست‌وجو کنیم، زن به‌عنوان مربی خانواده و عامل اصلی انتقال ارزش‌ها، جایگاه ویژه‌ای خواهد یافت؛ لذا نقش انسان‌سازی زن در طول هستی

۱. بیانات در دیدار جمعی از مداحان ۱۳۹۲/۲/۱۱.

۲. بیانات رهبری علیه السلام در دیدار جمعی از تولیدکنندگان و کارآفرینان و فعالان اقتصادی.

۳. بیانات رهبری علیه السلام در دیدار اعضای شورای انقلاب.

۴. بیانات در دیدار جمعی از مداحان ۱۳۹۲/۲/۱۱.

۵. معین الاسلام و غلامی، رسالت‌های شناختی زن منتظر در عرصه خانوادگی، ص ۱۲۱.

از اصلی‌ترین نقش‌های وی بوده است و در اهمیت آن همین بس که مفسر عالی‌قدر جهان اسلام، آیت‌الله جوادی آملی رحمته‌الله می‌فرمایند: «هرگاه زن اصالت را به نقش‌های دیگری غیر از مادری و همسری دهد، از صراط مستقیم خارج است.»^۱ همچنین بزرگ بانوی اسلام حضرت فاطمه علیها‌السلام می‌فرمایند:

آنگاه که زن در منزل به امور خانه و تربیت فرزند می‌پردازد به خدا نزدیک‌تر است.^۲

به هر حال حرکت در صراط مستقیم و تقرب زن به سوی پروردگار جز از طریق اصالت دادن به ایفای نقش کلیدی و مؤثر مادری و تربیت فرزندان مقدور نمی‌باشد. به همین دلیل مربی بزرگ قرن حاضر، امام خمینی رحمته‌الله شغل اصلی زن و مهم‌ترین کار وی را مادری و همسری دانسته است.^۳

در طول تاریخ تشیع، یکی از نقش‌های بی‌بدیل زنان دفاع از ولایت و تلاش برای حفظ این ارزش الهی بوده است؛ بالأخص در عصر غیبت که نقش مردان برای دفاع از ولایت به جهت اختناق شدید کم‌رنگ بوده است. زنان فعالانه برای حفظ فرهنگ مهدویت در جامعه نقش‌آفرینی نموده و در بین تمامی نقش‌های خود، در حفظ فرهنگ مهدویت، از طریق پویاسازی خانواده، نقشی بسیار مؤثر و غیرقابل‌انکاری داشته‌اند و اما در عصر حاضر، تربیت انسان دین‌دار پویا و کارآمد و عاشق ولایت از اهمیت و جایگاه بالایی برخوردار است.

مقام معظم رهبری در بیان نقش تربیت مادران در فرزندان می‌فرمایند:

اگر بنای آفرینش انسان و جهان را به دو بخش کارهای ظریف و ریزه‌کاری و بخش کارهای مستحکم بگذاریم، بخش اول که ظریف‌کاری‌ها و ریزه‌کاری‌ها و رشته‌پروردن احساسات و عواطف بشراست، در اختیار زن است؛ و هنر تربیت فرزند در آغوش پر مهر و محبت مادر است.^۴

۱. محمد دشتی، فرهنگ سخنان حضرت فاطمه علیها‌السلام، ج ۹۱، ص ۱۴۶.

۲. علامه محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۹۲.

۳. روح‌الله الموسوی‌الخمینی، جایگاه و نقش زن در نظام‌های مختلف از دیدگاه امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری ص ۱۴۸.

۴. بیانات رهبری رحمته‌الله در جمعی از مداحان ۱۳۸۴/۵/۵.

بهترین روش تربیت فرزند این است که در آغوش مادر و با استفاده از مهر و محبت او پرورش پیدا کند. زنانی که خود را از چنین موهبت الهی محروم می‌کنند، اشتباه می‌کنند.^۱

کسانی که فرزند و تربیت فرزند و شیر دادن به بچه در آغوش مهر، عطوفت بزرگ کردن فرزند را برای کارهایی که خیلی متوقف به وجود آن‌ها هم نیست، رها می‌کنند، دچار اشتباه شده‌اند. هم به ضرر خودشان است، هم به ضرر فرزندان و هم به ضرر جامعه اقدام کرده‌اند. اسلام این را اجازه نمی‌دهد. یکی از وظایف مهم زن، عبارت از این است که فرزند با عواطف، باتربیت صحیح، بادل دادن و رعایت و دقت، آن‌چنان بار بیاورد که این موجود انسانی - چه دختر چه پسر - وقتی که بزرگ شد، از لحاظ روحی، یک انسان سالم، بدون عقده، بدون گرفتاری، بدون احساس ذلت و بدون بدبختی‌ها و فلاکت‌ها و بلایایی که امروز نسل‌های جوان و نوجوان غربی در اروپا و آمریکا به آن گرفتار هستند، بار آمده باشد.^۲

مادر می‌تواند فرزندان را به بهترین وجهی تربیت کند. تربیت فرزند به وسیله مادر، مثل تربیت در کلاس درس نیست، با رفتار است، با گفتار است، با عاطفه است، با نوازش است، با لالائی خواندن است، با زندگی کردن است، مادران با زندگی کردن، فرزند تربیت می‌کنند. هرچه زن صالح‌تر، عاقل‌تر، هوشمندتر باشد، این تربیت بهتر خواهد شد.^۳

نقش مادر، از دوران حمل و بارداری شروع می‌شود و تا آخر زندگی انسان ادامه دارد. مردی که به دوران جوانی رسیده یا از دوران جوانی هم عبور کرده، باز تحت تأثیر عطوفت و محبت و شیوه‌های خاص مادرانه، مادر است. اگر زنان ما از لحاظ رتبه معرفتی و بینش و معلومات، سطح خود را ارتقا دهند، این نقش با هیچ نقش دیگری، با هیچ مؤثر دیگری از مؤثرات فرهنگی و اخلاقی تا آخر قابل مقایسه نیست. آن‌که بهشتی می‌شود، پایه بهشتی شدنش از مادر است. «الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمّهَاتِ».^۴

۱. بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵، ۱۲، ۲۰.

۲. بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵، ۱۲، ۲۰.

۳. بیانات در دیدار جمعی از مداحان ۱۳۹۲، ۱۱.

۴. درس خارج از فقه و بیانات رهبری علیه السلام در جمعی از مداحان.

«مادر باید با سخنان پر نکته و مهرآمیزش، فرزندان سالمی را از لحاظ روانی تربیت کند. انسان‌های بی عقده، انسان‌های خوش روحیه، انسان‌های سالم از لحاظ روحی و اعصاب، در دامان او پرورش پیدا می‌کنند»^۱.

حق نداریم فرزندان را رها کنیم. سعی‌تان این باشد که ایمانشان را حفظ کنید. کاری نکنید که ایمان جوانتان با مبانی شما متزلزل شود. باید با منطق و برخورد صحیح و مهربانانه با فرزندان برخورد کرد. «قوانفسکم و اهلیکم» جوان و همسرتان را باید حفظ کنید، این جز وظایف شماست»^۲. «هیچ‌کس اجازه ندهد که همسرش کار خلاف بکند، گناه کند، بداخلاقی بکند، فساد بکند، به فرزندش هم همین‌طور باشد؛ البته نه اینکه حالاتندی کنید. بلکه با عقل، باتدبیر، با درایت، اشکال هم را، ناصافی‌های هم را از بین ببرید این زندگی‌ها باقی هم می‌ماند، از بین هم نمی‌رود»^۳.

اینجاست که نقش مادران در دفاع از هویت ملی و دینی و انتقال ارزش‌ها، بسیار پررنگ می‌گردد؛ چراکه تمامی ارزش‌های دینی، اخلاقی، ملی و... در درون خانواده است که شکل می‌گیرد و نهادینه می‌گردد و به جامعه منتقل می‌شود، بالأخص ارزش‌های ولایت‌مداری که از جمله ارزش‌هایی است که دشمن را متوجه آن نموده است، از طریق خانواده است که از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌گردد. مادران منتظر باید بدانند که یکی از مسئولیت‌هایی که از طرف شارع مقدس بر عهده آن‌ها گذاشته شده، تلاش برای تربیت یک نسل ولایی است. پیامبر گرامی اسلام ﷺ راز و رمز رسیدن به سعادت را تمسک به اهل بیت (علیهم‌السلام) اعلام نمودند:

«من تمسک بعترتی من بعدی کان من الفائزین»؛ «هرکس بعد از من، به خاندانم چنگ بزند و تمسک جوید از رستگاران خواهد بود»^۴.

حضور مؤثر در عرصه‌های مختلف

زنان نیمی از جمعیت کشورند، اما تأثیر آن‌ها بر سرنوشت ملت‌ها و کشورها می‌تواند

۱. بیانات رهبری (ع) در دیدار گروهی از زنان ۱۳۷۱/۹/۲۵.

۲. بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۳/۸/۶.

۳. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، خانواده، ص ۸۱.

۴. علی بن محمد خزار قمی، کفایه الاثر، ص ۲۳.

بیش از تأثیر نصف جمعیت باشد. اگر زنان جامعه، به اندیشه‌ای متعالی مؤمن شوند و در راه رشد، قدم بگذارند و علی‌رغم وجود موانع آن، راه را ادامه دهند، تأثیر آن‌ها بر روی فرزندان، همسران، حتی برادران و پدران‌شان یک تأثیر سازنده است؛ و چنانچه زنان فاسد شده و راه سقوط را در پیش گیرند، جامعه نیز به سرعت به تباهی کشیده خواهد شد؛ به عبارتی، زن تنها خود به راهی نمی‌رود بلکه مردها را نیز به دنبال خود در آن راه می‌برد.

در میان عوامل تربیتی اثرگذار بر روی فرزندان، مادران نقش و جایگاه خاص و بی‌بدیلی دارند و اثر آنان غالباً بیش از پدران است. این موضوع نشان می‌دهد، زنان روی تربیت نسل‌ها اثرگذارتر از مردان هستند و نقش آن‌ها در تغییر مسیر ملت‌ها و امت‌ها عمیق و راهبردی است؛ و در اسلام هیچ تفاوتی در رسیدن به تکامل، نیک بختی و سعادت بین زن و مرد وجود ندارد؛ برخلاف سایر ادیان که محدودیت‌های بسیار شدیدی برای حضور زنان هم در عرصه اجتماعی دارند و نگاه مادون و پستی نسبت به این قشر در جهان هستی و نظام اجتماعی دارند. خداوند کریم در قرآن می‌فرماید: ﴿مَنْ عَمِلْ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً﴾؛ «هرکس از مرد و زن کار نیکی به شرط ایمان به خدا به جای آرد، ما او را به زندگانی خوش و باسعادت زنده ابد وارد می‌کنیم و اجری بسیار بهتر از عمل نیکی که می‌کردند به آنان عطا می‌کنیم».^۱

بنابراین حضور بانوان در عرصه‌های مختلف می‌تواند آثار مثبت در اجتماع داشته باشد. به تعبیر امام راحل ره حضور زنان باعث جامعه سازی می‌شود و به عنوان مربیان تربیتی که در ذات زنان نهادینه شده هم فرهنگ ساز می‌شود و هم جریان سازی را در جامعه پررنگ می‌کنند؛ و هم از طریق همه این جریان‌ها در حفظ نظام اسلامی تأثیر بسیار مثبتی را ایفا می‌کنند.

مقام معظم رهبری ره در این باره فرموده‌اند:

اسلام می‌خواهد که رشد فکری و علمی و اجتماعی و سیاسی و بالاتر از همه فضیلتی و معنوی زنان به حد اعلیٰ برسد و وجودشان برای جامعه و خانواده

۱. سوره نحل، آیه ۹۷.

بشری به عنوان یک عضو حد اعلی فایده و ثمره داشته باشد. همه تعالیم اسلام از جمله مسئله حجاب بر این اساس است.^۱ «زنان به قدری که توان جسمی و نیازها و ضرورت هایشان اجازه می دهد، می توانند در فعالیت ها شرکت کنند. آن ها هر چه می توانند تلاش اقتصادی و سیاسی و اجتماعی کنند.^۲

عرصه اجتماعی

رهبر انقلاب در این خصوص می فرمایند: «جایگاه زن در نظام های اجتماعی و محیط زندگی آن چنانکه، شایسته بانوان است تبیین شود که یکی از ضروری ترین کاره ای دوران ماست. زن مسلمان، مثل مرد مسلمان حق دارد آنچه را که اقتضای زمان است، آن خلئی را که احساس می کند، آن وظیفه ای را که بر دوش خود حس می کند، انجام دهد. چنانچه دختری مثلاً مایل است پزشک شود، یا فعالیت اقتصادی کند، یا در رشته های عملی کار کند، یا در دانشگاه تدریس کند، یا در کاره ای سیاسی وارد شود، یا روزنامه نگار شود، برای او میدان ها باز است.^۳ همه آثار اسلامی و همه تکالیف اسلامی، زن و مرد را به طور یکسان، از مسئولیت اجتماعی برخوردار می کند. این که قرآن کریم می فرماید: ﴿مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ﴾؛ هرکسی که شب را صبح کند در حالی که اهتمامی به امور مسلمانان ندارد، مسلمان نیست.^۴ و مخصوص مرد و زن نیست. زنان هم باید به امور مسلمانان و جامعه اسلامی و امور جهان اسلام و همه مسائلی که در دنیا می گذرد، احساس مسئولیت کنند و اهتمام نمایند، چون وظیفه اسلامی است. بر اساس آیه شریف سوره احزاب^۵ فرقی نمی کند، چه اسلام، چه ایمان، چه قدرت، چه خشوع، چه تصدق، چه صوم، چه صبر و استقامت، چه حفظ ناموس و چه ذکر خدا، زن و مرد در این بخش ها یکسان اند. فعالیت زنان در عرصه اجتماع، فعالیت کاملاً مباح و روا و مطلوب و مجاز است که با حفظ حدود اسلامی،

۱. دفتر مقام معظم رهبری (علیه السلام)؛ حدیث ولایت، ج ۳، ۱۳۸۵/۵/۴.

۲. بیانات مقام معظم رهبری (علیه السلام)؛ ۱۳۷۵/۶/۲۸.

۳. بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۴. کلینی، کافی، ج ۲، ص ۱۶۳.

۵. سوره احزاب، آیه ۳۵.

این‌ها را انجام دهند و نیمی از نیروی فعال جامعه را به جامعه تقدیم کنند.^۱ در اسلام بیعت زن، مالکیت زن و حضور زن در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی تثبیت شده است. «إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَتُ يُبَايِعَنَّكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ بِاللَّهِ»^۲ زن‌ها می‌آمدند با پیغمبر اکرم ﷺ بیعت می‌کردند. پیغمبر اسلام ﷺ فرمود که مردها بیایند بیعت کنند و به تبع آن‌ها، هر چه که آن‌ها رأی دادند، هر چه که آن‌ها پذیرفتند، زن‌ها هم مجبور باشند قبول کنند؛ نه. گفتند زن‌ها هم بیعت کنند، آن‌ها هم در قبول این حکومت، در قبول این نظم اجتماعی و سیاسی شرکت می‌کنند. مقام معظم رهبری ﷺ هم فرموده‌اند: اگر زنان در حرکت اجتماعی یک ملتی حضور نداشته باشند، آن حرکت به جایی نخواهد رسید و موفق نخواهد شد. اگر زنان در یک حرکت حضور پیدا کنند، یک حضور جدی و آگاهانه و از روی بصیرت، آن حرکت به طور مضاعف پیشرفت خواهد کرد.^۳

حضور در عرصه‌های علمی

رهبری ﷺ در خصوص کسب علم و تخصص در رشته‌های مختلف، آگاهی و کسب معلومات و معارفی می‌فرماید: «خانم‌ها موظف‌اند که انواع و اقسام رشته‌های تخصصی پزشکی مثل قلب- داخلی و اعصاب و... را دنبال کنند. این، فریضه است امروز این تکلیف برای زن‌ها، بیشتر از مردها است، اگرچه در جامعه ما، آموزش رشته‌های مختلف علوم که برای ساختن این جامعه لازم می‌باشد. برای همه فریضه است آن کسانی که بتوانند، حقیقتاً امروز از آن روزهایی است که کسب علم فریضه شرعی است، علاوه بر این که فریضه اجتماعی هم است».^۴

ایشان همچنین می‌فرمایند: در گذشته اهمیت نمی‌دادند به این که زن را با معارف و معلومات آشنا بکنند، یک کم بهرگی از معارف به طور عمومی تقریباً بر همه زنان جامعه ما تحمیل شده بود.^۵

۱. بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵/۱۲/۲۰

۲. سوره تحریم، آیه ۱۲

۳. بیانات رهبری ﷺ ۱۳۷۹/۶/۳۰

۴. بیانات در دیدار از بانوان پزشکی ۱۳۶۸.

۵. امیرحسین بانکی پور فرد، نقش رسالت زن، ج ۵، ص ۷۴.

ازجمله کارهای بسیار اساسی باسواد کردن زنان است.^۱ سطح فکری خانم‌ها باید بالا برود برای بانوان تحصیل و معرفت مهم است.^۲

در اسلام هر کس زن را به بی‌سوادی و بی‌اعتنایی به شرکت در کارهای اجتماعی و مادر بودن و همسر بودن تشویق کند، خیانت کرده است.^۳

نباید زنان و دختران را از تحصیل علم بازداشت باید کمک کرد تا تحصیل کنند و معرفت و بصیرت پیدا نمایند. زنان می‌توانند در همه مسائل دوشادوش مردان باشند، البته باید حدود الهی و احکام الهی حفظ بشود دین برای تحصیل علم میان دختر و پسر فرقی نمی‌گذارند.^۴

امروز جوانان عزیز وظیفه خودشان را در تحصیل علم، معرفت و آگاهی سیاسی و اجتماعی بدانند و بتوانند دشمن و وظیفه خود را بشناسند که زنان و مردان در این وظایف مشترک‌اند، چون اسلام در وظایف بزرگ اجتماعی و سیاسی فرقی بین زنان و مردان نگذاشته است.^۵ و هرچه به سمت خدا پیش روند، به همان اندازه رشد و تکامل پیدا خواهند کرد.^۶

حضور در عرصه معنوی

مقام معظم رهبری علیه السلام در سخنان خویش فرموده‌اند:

اگر زنان در یک جامعه، مؤمن بشوند و در راهی قدم بگذارند و علی‌رغم موانع آن، راه را ادامه بدهند، تأثیر آن‌ها بر روی فرزندان، همسران، حتی برادران و پسرانشان، یک تأثیر تعیین‌کننده و سازنده است. آن‌که جوانان را تربیت می‌کند و در راه‌های گوناگون قرار می‌دهد در درجه اول مادر است؛ البته عوامل دیگر نقش دارند، نقش‌های زیادی هم دارند، اما نقش مادر از آن نقش‌ها کمتر نیست و در مواردی بیشتر است.^۷

۱. دیدار با اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، زنان پزشک، ۱۳۷۰/۱۰/۴.

۲. بیانات در دیدار جمعی از بانوان پزشک.

۳. امیرحسین بانکی پور فرد، نقش و رسالت زن ج ۵، ص ۴۹.

۴. بیانات رهبری در جمع بانوان ارومیه ۱۳۷۵/۶/۲۸.

۵. امیرحسین بانکی پور فرد، نقش و رسالت زن، ج ۵، ص ۷۸.

۶. بیانات رهبری، نقش و رسالت زن، ج ۵، ص ۷۵.

۷. بیانات رهبری در دیدار با بانوان هرمزگان ۱۳۷۶/۱۱/۲۹.

خیال نکنیم که یک زن مسلمان و مؤمن، لزوماً اهل معلومات و معارف نیست، بلکه همه ارزش‌های اسلامی، برای زن مسلمان مهم است و یکی از برترین ارزش‌ها، علم و معرفت است.^۱

آشنایی با علوم اسلامی برای خواهران خوب است که در شهرهای بزرگ، در اغلب شهرهای کشور یا همه‌جا شروع بشود.^۲ «سعی کنید آن ایمان ناب خالص را که حالا در این روند انقلاب جوشان‌تر و باصفا‌تر و داغ‌تر و پرهیجان‌تر شده، این را شناخت لازم و ضروری در باب مسائل اسلامی و انقلابی آمیخته کنید. سعی کنید درست با قرآن آشنا بشوید. دانش با همه عظمتش، در مقابل آن حیثیت معنوی‌ای که خدای متعال به زن داده، چیزی نیست.^۳

فکر رشد زنان از لحاظ معنوی و اخلاقی، بایستی یک فکر رایج در میان خود زنان باشد. خود بانوان باید بیشتر به این مسئله بیندیشند و زنان جامعه اسلامی، در سایه تربیت اسلامی می‌توانند به بالاترین درجات علمی و معنوی نائل شوند.^۴

اگر زن به فکر تجملات و خوش‌گذرانی‌ها و هوس‌های زودگذر و تسلیم شدن به احساسات بی‌بنیاد و بی‌ریشه باشد، نمی‌تواند آن راه عظیم انسانی را برود، باید این وابستگی‌ها را که مثل تار عنکبوت بر پای یک انسان رهرواست از خود دور کند تا بتواند با آن راه برود.^۵

حضور در عرصه فرهنگی

آیت‌الله خامنه‌ای رحمته‌الله در این خصوص می‌فرمایند:

من یکی از کارهای اصلی خانم‌ها را تصحیح فرهنگ عمومی جامعه نسبت به زنان می‌دانم آن‌هم نسبت به گرفتارهای اساسی جامعه ما در زمینه مسائل زنان که این کار خیلی مشکل است.^۶

۱. بیانات در دیدار جمعی از پرستاران ۱۳۷۴/۷/۱۲.

۲. دیدار با خواهران طلاب و دانش‌آموزان مسجد سلیمان ۶۱/۶/۴.

۳. امیرحسین بانکی پور فرد، نقش و رسالت زن، ج ۵، ص ۱۳۶.

۴. بیانات رهبری در دیدار جمعی از پزشکان ۱۳۷۲/۹/۸.

۵. بیانات رهبری ۱۳۷۰/۸/۲۲.

۶. دیدار با نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۳۸۰/۷/۱۴.

اگر فضای فرهنگی جامعه در زمینه مسائل زن، شفاف شود و احکام اسلامی و نظرات قرآنی در این زمینه روشن گردد، راه هموار خواهد شد، برای این که بانوان کشور ما بتوانند به آن نقطه‌ای که برای یک زن، آرمانی و عنایت مطلوب است، برسند. اگرچه بحث است، سخن است، گفتن است، اما درواقع عمل است زیرا گفتن، فضای فرهنگی جامعه را شفاف خواهد کرد و ذهن‌ها را روشن خواهد نمود. درباره مسئله زن، حقوق زن، رفع ستم از زنان و فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای زنان کشورمان لازم است که فرهنگی بزرگی انجام گیرد.^۱

بیشتر سراغ کار فرهنگی، بروید تا کار سیاسی، من مخالف کار سیاسی نیستم، حرف من به معنای این نیست که منع کنم در فلان فعالیت یا ماجرا و کشمکش سیاسی وارد بشوید یا نشوید، نه هر طور مصلحت دانستند عمل کنید؛ اما من به عنوان آدمی که در مسائل تبلیغی مختصر ورودی دارم، با ملاحظه جامعه و زن ایرانی و مجلات موجود زنانه و حوادث گوناگون و مقابله با این موجی که در دنیا هست، این طور می‌فهمم که امروز کار اولی و لازم‌تر و فوری‌تر در مورد زنان، کار فرهنگی است. باید برای خانم‌ها کار فرهنگی بشود.^۲

حضور در عرصه سیاسی

حضرت آیت الله خامنه‌ای می‌فرمایند:

معرفت و دانش اسلامی و آگاهی سیاسی در میان جامعه زنان ما آن عمق لازم را در همه افراد پیدا نکرده در بعضی چرا، یک عده از خانم‌ها قدرت تحلیل دارند، تحلیل سیاسی دارند، بینش خوب دارند، از بعضی از مردها خیلی هم بهتر می‌فهمند؛ اما در میان جامعه زنان این چند میلیون زنی که توی جامعه ما هست، به طور کامل این معنا هنوز رواج و گسترش پیدا نکرده.^۳

در نظام اسلامی، زنان باید از درک سیاسی برخوردار باشند. کتاب، نوشته دینی، نوشته سیاسی خوب، کلاس، سخن گفتن، شنیدن، بحث کردن، درباره مسائل اسلامی، درباره خطوط سیاسی درست و نادرست را بشناسند، در این چیزها

۱. بیانات در دیدار جمعی از بانوان ۱۳۷۹/۷/۳۰.

۲. بیانات رهبری در دیدار با اعضای شورای مرکزی جمعیت زنان.

۳. بیانات رهبری ۱۳۶۶/۱۱/۲۷.

بایستی تأکید و مبالغه بشود و خواهرها کتاب بخوانند، خواهرها کار نکنند. بهتر از گفت‌وگو کردن و بحث کردن بیهوده و بی‌پایان و بی‌ثمر خواندن و در خود فرورفتن و مطالعه کردن است و بعد از یک استاد، از یک بزرگ‌تر، راهنمایی خواستن، ارشاد طلبیدن، این است. من از تمامی دختران دانش‌آموز و دانشجو و زنان تحصیل‌کرده و شاغل و بانوان خانه‌داری که دل همگان به نور ایمان و روحیه انقلاب زنده است، می‌خواهم که برای ایفای نقش فعال‌تر و نقش زن مسلمان در پیشرفت امور جامعه بیندیشند و با ایجاد تشکلهای سیاسی و انجام کارهای علمی و ارائه خدمات ارزشمند و بالا بودن سطح معرفت و معلومات خود در مقابل دشمنان ایستادگی کنند.^۱

عرصه اقتصادی

جایگاه زنان در فعالیت‌های اقتصادی از دیدگاه حضرت امام خمینی ره، جایگاه مهمی دارد. ایشان فرموده‌اند:

ما مفتخریم که بانوان و زنان پیر و جوان و خرد و کلان در صحنه‌های فرهنگی و اقتصادی و نظامی حاضر و همدوش مردان یا بهتر از آنان در راه تعالی اسلام و مقاصد قرآن کریم فعالیت دارند.^۲ ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾؛ ای مردم ما شما را از یک زن و مرد آفریدیم و شما را به صورت نژادها و ملت‌ها قرار دادیم که یکدیگر را بشناسید؛ همانا بهترین شما نزد خدا پرهیزگارترین شماست و خدا دانا و آگاه است.^۳

توجه و دقت در آیه فوق، بیانگر این مطلب است که تفاوتی بین زن و مرد نبوده، ملاک برتری در اسلام تقوی است؛ بنابراین در کلیه فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و... زنان نیز مانند مردان مسئول‌اند و باید نقش مثبت خود را ایفا کنند. مقام معظم رهبری ره در خصوص نقش زنان، در فعالیت‌های اقتصادی گفته‌اند: اسلام با کار کردن زن نه تنها موافق است؛ بلکه تا آنجایی که با شغل اساسی

۱. بیانات رهبری در دیدار با بانوان واحد حزب جمهوری اسلامی ۱۴/۱۱/۶۱.

۲. روح‌الله الموسوی الخمینی، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۳۹۷.

۳. روح‌الله الموسوی الخمینی، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۳۹۷.

آن‌ها که مهم‌ترین شغل اوست، یعنی تربیت فرزند و حفظ خانواده مزاحم نباشد، شاید لازم هم باشد. یک کشور نمی‌تواند از نیروی کار زنان در عرصه‌های مختلف بی‌نیاز باشد؛ اما این کار باید با کرامت و ارزش معنوی و انسانی زن منافات نداشته باشد و باید زن را تذلیل نکند.^۱

فرهنگ جهادی و زنان

در صدر اسلام، گاه زنان مؤمن و دلاور در میدان‌های جهاد حضور پیدا می‌کردند و به رزم با دشمن می‌پرداختند. البته جهاد بر زنان واجب نیست، اما حرام هم نیست. زنانی که بتوانند و مایل باشند، در میدان‌های جهاد نیز حضور پیدا کنند.^۲

تحقق انقلاب اسلامی

بانوان ایران در این نهضت سهم بیشتری از مردان دارند.^۳ اگر زنان مسلمان همت نمی‌کردند و احکام و معارف اسلامی و مسئولیت عظیم اسلامی را به خودشان متوجه نمی‌دیدند و عمل نمی‌کردند، این انقلاب پیروز نمی‌شد، این جنگ تحمیلی و دفاع هشت ساله ملت مسلمان ایران، به نتیجه نمی‌رسید.^۴ هیچ جای دنیا ما سراغ نداریم که زنان در پیروزی انقلاب، یک چنین نقشی را ایفا کرده باشند... واقعاً اگر زنان به انقلاب نمی‌پیوستند، بدون شک این انقلاب اتفاق نمی‌افتاد. اگر فرض کنیم مردان یک جامعه به نهضتی گرایش پیدا کنند و زنان مخالف آن باشند، بعد صورت عکس مسئله را ملاحظه کنیم. زنان یک جامعه به نهضتی عقیده داشته باشند، اما مردان بی‌اعتقاد باشند، چنانچه تأثیر این طرفداری را در پیشرفت نهضت اندازه‌گیری کنیم، به نظر من در درجه دومی بالاتر است، یعنی اگر جامعه زنان به حرکت نهضتی معتقد بودند، این می‌تواند به پیشرفت آن حرکت کمک کند و این در جمهوری اسلامی اتفاق افتاد. مردانی بودند که در خانه‌ها نشست‌ه بودند، اما زنان این‌ها را برای نهضت از خانه‌ها بیرون فرستادند. مردان فروانی بودند که اگر زنانشان

۱. عبدالرحیم موگهی، سیمای زن، ص ۱۳۱.

۲. دیدار با مردم گنبد ۱۳۷۴/۲۷.

۳. مرتضی مطهری، نظام حقوق زن در اسلام، ص ۱۲۴.

۴. دیدار با بانوان هرمزگان ۱۳۷۶/۱۱/۲۹.

مخالف بودند، اراده آن‌ها متزلزل می‌شد، اما زنان اراده آن‌ها را مستحکم کردند. این حرکت عظیم به برکت حضور خانم‌ها بود. من اثر حضور زن را در انقلاب، بالعين دید.^۱

دفاع مقدس

رهبر گران قدر انقلاب اسلامی در خصوص نقش ممتاز و مؤثر زنان در دفاع مقدس می‌فرماید:

دوران سختی بود. در این دوران نهضت، نقش زنان، یک نقش فوق العاده بود. نقش مادران شهدا، نقش همسران شهدا، نقش زنان مباشر در میدان جنگ، در کارهای پشتیبانی و بعضاً به ندرت در کارهای عملیاتی و نظامی - که من بخش کارهای پشتیبانی را خودم از نزدیک در اهواز دیدم - یک نقش فوق العاده بود. زن‌ها حتی در بخش‌های نظامی هم فعال بودند. این‌ها یک مجموعه کاری است که واقعاً با هیچ معیاری، با هیچ ترازویی قابل اندازه‌گیری نیست.^۲ بارها این را گفته‌ام: در زیارت خانواده‌های شهدا، اغلب اوقات مادران شهید را شجاع‌تر و مقاوم‌تر از پدران شهید یافته. مگر محبت مادر را می‌شود با محبت پدر مقایسه کرد؟ روح لطیف زنانه، آن‌هم نسبت به جگرگوشه، این را پرورش بدهد، بزرگ کند مثل دسته‌گل، بعد راضی بشود که او برود میدان جنگ و به شهادت برسد. بعد برای این‌که جمهوری اسلامی دشمن شاد نشود، بر جنازه او گریه هم نکند! که بنده مکرر به این خانواده‌های شهدا گفتم: گریه کنید؛ چرا گریه نمی‌کنید؟ گریه ایرادی ندارد. گریه نمی‌کردند و می‌گفتند: می‌ترسم جمهوری اسلامی دشمن شاد شود.» «زن مگو، مرد آفرین روزگار»^۳ زن‌های ما این‌هايند؛ امتحان خوبی دادند.^۴

مقام معظم رهبری علیه السلام:

در صدر اسلام، زن در میدان جنگ، علاوه بر بستن زخم مجروحان که این

۱. بیانات رهبری، نقش و رسالت زن، ج ۵، ص ۲۰۹.

۲. بیانات در نشست اندیشه‌های راهبردی.

۳. نورالله بن عبدالله عمان سامانی، دیوان اشعار گنجینه، بخش ۳۲.

۴. بیانات در دیدار جمعی از مداحان.

کار بیشتر بر عهده زنان بود حتی گاهی با نقاب، در میدان جنگ و رزم‌های دشوار آن روز، شمشیر هم می‌زد! درعین حال در داخل خانه، فرزندان خود را هم حفظ می‌کرد؛ چون این‌ها منافاتی باهم ندارد اگر کسی درست توجه کند، خواهید دید که منافاتی ندارد. بعضی افراط می‌کنند، بعضی تفریط می‌کنند. بعضی می‌گویند چون فعالیت اجتماعی اجازه نمی‌دهد به خانه و شوهر و فرزند برسیم، پس فعالیت اجتماعی نباید کنیم. بعضی می‌گویند چون خانه و شوهر و فرزند اجازه نمی‌دهد فعالیت اجتماعی بکنیم، پس شوهر و فرزندان را باید رها کنیم. هر دو غلط است. نه این را به خاطر آن، نه آن را به خاطر این، نباید از دست داد.^۱

زنان جهادگر ایرانی الگوی ثانی زنان جهان

مقام معظم رهبری علیه السلام:

زن در تعریف غالباً شرقی، همچون عنصری در حاشیه و بی نقش در تاریخ‌سازی و در تعریف غالباً غربی، به مثابه موجودی که جنسیت او بر انسانیتش می‌چربد و ابزاری جنسی برای مردان و در خدمت سرمایه‌داری جدید است، معرفی می‌شد. شیر زنان انقلاب و دفاع مقدس نشان دادند که الگوی سوم «نه شرقی، نه غربی» است. زن مسلمان ایرانی تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کردند که می‌توان زن بود و عفیف بود، محجبه و شریف بود و درعین حال، در متن و مرکز بود. می‌توان سنگر خانواده را پاکیزه نگه داشت.^۲

همسر جانبازان در حال جهادند

تشویق همسران و اعضای خانواده به مشارکت در فعالیت‌های جهادی از دیگر اقدامات است که زنان مسلمان می‌توانند به نحو اثرگذاری در آن دخالت داشته باشند. اگر پشتیبانی زنان از مردان مبارز خوب، وجود نداشته باشد؛ چه بسا آن‌هم به این کار رغبت پیدا نکند. اثرگذاری عاطفی و تشویق مردان برای مبارزه توسط زنان از

۱. بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵/۱۲/۲۹.

۲. بیانات در نشست اندیشه‌های راهبردی ۱۳۹۰/۱۰/۲۳.

صدر اسلام تاکنون وجود داشته و در انقلاب اسلامی ایران و هشت سال دفاع مقدس، نمونه‌های فراوان از این فعالیت انقلابی زنان وجود دارد که این جزو وظایف مهم زنان در حفظ نظام اسلامی است که بسیار اثرگذار است.

مقام معظم رهبری علیه السلام:

خانم‌هایی رفتند همسر جانبازان شدند. یک مرد ناقص معیوبِ احیاناً بد اخلاق به خاطر وضع جسمی یا اختلالات ناشی از موج گرفتگی و غیره. انسان به عنوان یک متعهد و یک مسئول، داوطلبانه و بدون هیچ اجباری برود و پذیرایی‌اش را به عهده بگیرد، خیلی فداکاری کرده است. اصلاً نمی‌شود نقش زنان را محاسبه کرد.

(برخی همسران) پروانه وار گردِ جانباز قطع نخاعی، جانباز گردنی می‌چرخند، برای اینکه آسایش او را فراهم کنند. ادامه زندگی راحت او را ممکن کنند. من واقعاً از همه این همسران محترم، صمیمانه و از ته دل تشکر می‌کنم. این خانم‌ها بدانند که اجر آن‌ها در خدمت صادقانه و با روی خوش به این جانباز، یکی از بزرگ‌ترین ایثارهاست، یکی از برجسته‌ترین جهادهاست، پیش خدای متعال اجرهای بزرگ دارد.^۱

نتیجه‌گیری

حفظ نظام اسلامی یکی از اساسی‌ترین موضوعات فقه سیاسی و از اهم واجبات دینی است. در تداخل حفظ نظام اسلامی با حفظ احکام اسلامی، تقدم با حفظ نظام اسلامی است. مسئله حفظ نظام جمهوری اسلامی در این عصر و با وضعی که در دنیا مشاهده می‌شود و با این نشانه‌گیری‌هایی که چپ و راست و دور و نزدیک به این مولود شریف می‌شود، از اهم واجبات عقلی و شرعی است که هیچ چیز به آن مزاحمت نمی‌کند. با توجه به مطالب بیان شده و در پاسخ به سؤال اصلی پژوهش یعنی «وظایف بانوان در حفظ نظام اسلامی با تأکید بر بیانات رهبری علیه السلام» می‌توان خلاصه‌ای بیان کرد، بر اساس بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام نقش و وظایف بانوان در حفظ نظام اسلامی به شرح زیر است:

۱. بیانات رهبری ۱۳۹۰/۷/۶.

- ۱- تلاش زنان برای استحکام بنای خانواده می‌تواند موجب حفظ نظام اسلامی و استحکام آن شود.
- ۲- انجام درست کارکردهای خانواده ازجمله تأمین نیاز عاطفی همسر و تربیت نسل اسلامی و انقلابی، ازدیاد نسل از دیگر شیوه‌های مشارکت زنان در حفظ نظام اسلامی است. می‌توان گفت مهم‌ترین وظیفه زنان استحکام خانواده است. خانواده مهم‌ترین و زیربنایی‌ترین نهاد جامعه است و خیر و صلاح جامعه در تشکیل درست این کانون و تربیت صحیح فرزندان است. امروزه جوامع غربی در حفظ خانواده دچار مشکل شده‌اند و این مسئله با تهاجم فرهنگی و حربه‌هایی مانند حقوق بشر و آزادی زنان و امثال آن در حال انتقال به سایر کشورها هستند.
- ۳- دفاع از ارزش‌های دینی و اجتماعی خانواده به بقا و دوام و استقلال جامعه کمک می‌کند.
- ۴- کسب علم و دانش و به‌کارگیری آن در پیشرفت و خودکفایی کشور از دیگر وظایف مورد تأکید مقام معظم رهبری علیه‌السلام برای زنان است.
- ۵- حفظ ارزش‌های اسلامی مانند حجاب و مقابله با تهاجم فرهنگی، افزایش علم و معنویت از دیگر وظایف است.

فهرست منابع

* قرآن کریم.

۱. بانکی پور فرد، امیرحسین، نقش و رسالت زن، تهران: انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.
۲. تاجیک رستمی، محمد، زندگی به سبک جهادی، در بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت امام خامنه‌ای علیه السلام، تهران: نشر شهید کاظمی، چاپ سوم، ۱۳۹۴.
۳. خامنه‌ای، علی، حدیث ولایت، ج ۳، تهران: دفتر مقام معظم رهبری علیه السلام، بی‌تا.
۴. خزارقمی، علی بن محمد، کفایة الاثر، مترجم: رضا رفیعی، بیجا، گنج مرفت، بی‌تا.
۵. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، بی‌نا، بی‌تا.
۶. دشتی، محمد، فرهنگ سخنان حضرت فاطمه علیها السلام، تهران: چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۹ عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ پنجم، ۱۳۶۳.
۷. دفتر خواهران کانون دانش پژوهان نخبه، مطالبات رهبری از بانوان، تهران: نشر تراث، ۱۴۰۰.
۸. رهبر پور، محمدرضا، مجموعه مقالات بزرگداشت دکتر ابوالقاسم گرگی، تهران: نشر انجمن آثار و مفاخر فرهنگ ایران، ۱۳۸۹.
۹. عمان سامانی، نورالله بن عبدالله، دیوان اشعار گنجینه، تهران: فراوی، ۱۳۸۲.
۱۰. علی اکبری، محمدجواد، مطلع عشق، گزیده رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای علیه السلام رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی (وابسته به موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی) ۱۳۹۲.
۱۱. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۶۵.
۱۲. معین الاسلام، مریم؛ غلامی، علی، رسالت‌های شناختی زن منتظر در عرصه خانوادگی،

تهران: موسسه علمی-فرهنگ زنان منتظر، نوبت چاپ اول، مرداد ۸۸.

۱۳. ———، زن منتظر و منتظر پروری، چاپ چهارم، بی جا، بی نا.

۱۴. معین، دکتر محمد، فرهنگ معین، انتشارات امیرکبیر، جلد دوم، تهران، ۱۳۶۰.

۱۵. موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور. امام خمینی علیه السلام، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار

امام خمینی علیه السلام ۱۳۸۹.

۱۶. موگهی، عبدالرحیم، سیمای زن، تهران: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۱.

۱۷. ابن منظور، ابوالفضل، جمال الدین، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت - لبنان، دارالفکر للطباعة و النشر و التوزیع - دار صادر، ۱۴۱۴ ه ق.

۱۸. کلینی، ابوجعفر، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران: دارالکتب الإسلامیه، چاپ چهارم،

ق ۱۴۰۷.

۱۹. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار، بیروت - لبنان، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ ه ق.

مجلات و مقالات

۲۰. اسحاقی، حسین، «نگاهی به دستاوردهای اجتماعی زنان در جمهوری اسلامی»، مجله

شمیم یاس، ۱۳۸۵، شماره ۴۶.

۱. حسینی، باقر؛ فاضل، ابراهیم، «نقش زن در تحکیم نهاد خانواده از منظر قرآن و روایات»،

پیشرفته ای نوین در روانشناسی، فروردین ۱۴۰۱، شماره ۴۶.

۲. موسوی خمینی، روح الله، «جایگاه زن در اندیشه امام خمینی علیه السلام»، منبع: ماهنامه پیشرفت های

نوین روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، خرداد ۱۴، شماره ۳۶.

سایت ها

۱. سایت khamenei.ir.

۲. سایت ویکی پدیا. wikipedia.ory.

